

31 Ιουλίου 2026

Πώς και γιατί τα γαλλικά έγιναν η γλώσσα της διπλωματίας

/ [Γενικά Θέματα](#)

Γιατί δεν επικράτησαν για παράδειγμα τα ελληνικά, που ήταν η γλώσσα των Ευαγγελίων, ή τα λατινικά, που επί αιώνες αποτελούσαν τη γλώσσα των πανεπιστημίων;

Πώς έφθασε μια εθνική γλώσσα να αποκτήσει τέτοια διεθνή επιρροή;

Βρισκόμαστε γύρω στο 1685. Οι πρώτες ακτίνες του ήλιου φωτίζουν τη χρυσοποίκιλτη πρόσοψη των Βερσαλλιών και στην τεράστια αυλή του Γάλλου βασιλιά Λουδοβίκου ΙΔ΄ επικρατεί η γνώριμη κινητικότητα. Αμαξες καταφθάνουν σταδιακά από κάθε γωνιά της Ευρώπης, μεταφέροντας πρέσβεις, ευγενείς και ειδικούς απεσταλμένους. Άλλοι αναζητούν νέες συμμαχίες, άλλοι προσπαθούν να αποτρέψουν έναν πόλεμο και άλλοι διαπραγματεύονται εμπορικές συμφωνίες ή δυναστικούς γάμους.

Οι επισκέπτες, επειδή ακριβώς προέρχονται από διαφορετικά κράτη, δεν έχουν μια κοινή μητρική γλώσσα. Ένας Άγγλος δύσκολα θα μπορούσε να συνεννοηθεί με έναν Πολωνό, ένας Ισπανός με έναν Σουηδό ή ένας Ρώσος με έναν Αυστριακό χωρίς τη βοήθεια κάποιου διερμηνέα. Κι όμως, μόλις διαβούν το κατώφλι της αυλής του προερχόμενου από τον Οίκο των Βουρβόνων «Βασιλιά Ηλίου», η επικοινωνία γίνεται σχεδόν αυτονόητη, καθώς οι περισσότεροι γνωρίζουν γαλλικά. Δεν υπήρχε κάποιος νόμος που να τους υποχρεώνει. Δεν υπήρχε διεθνής συνθήκη που να ορίζει ποια γλώσσα έπρεπε να χρησιμοποιούν οι διπλωμάτες. Παρ' όλα αυτά, η γνώση της συγκεκριμένης γλώσσας θεωρούνταν απαραίτητο προσόν για κάθε πρέσβη, όπως είναι στις ημέρες μας τα αγγλικά.

Πώς όμως έφθασε μια εθνική γλώσσα να αποκτήσει τέτοια διεθνή επιρροή; Γιατί δεν επικράτησαν για παράδειγμα τα ελληνικά, που ήταν η γλώσσα των Ευαγγελίων, ή τα λατινικά, που επί αιώνες αποτελούσαν τη γλώσσα των πανεπιστημίων; Γιατί όχι τα ισπανικά, αφού η Ισπανία υπήρξε η μεγαλύτερη αποικιακή δύναμη του 16ου αιώνα; Και γιατί τελικά χρειάστηκε να φθάσουμε στον 20ό αιώνα για να αρχίσουν τα αγγλικά να εκτοπίζουν τη γαλλική από τις διεθνείς διαπραγματεύσεις; Η απάντηση δεν βρίσκεται στη γλωσσολογία. Οι γλώσσες της διπλωματίας δεν επιλέγονται επειδή είναι πιο εύχες ή πιο εύκολες στην εκμάθηση. Γίνονται διεθνείς όταν πίσω τους βρίσκεται μια χώρα αρκετά ισχυρή ώστε να επιβάλει όχι μόνο τη στρατιωτική και οικονομική της παρουσία αλλά και τον πολιτισμό, την παιδεία και τις συνήθειές της. Με άλλα λόγια, η ιστορία της γαλλικής ως γλώσσας της διπλωματίας είναι στην πραγματικότητα η ιστορία της ανόδου της ίδιας της Γαλλίας.

Όταν η Ευρώπη δεν είχε κοινή γλώσσα

Σήμερα θεωρούμε σχεδόν αυτονόητο ότι δύο υπουργοί Εξωτερικών από διαφορετικές χώρες μπορούν να συνομιλήσουν στα αγγλικά. Το ίδιο ισχύει στις συνόδους κορυφής, στους διεθνείς οργανισμούς ή ακόμη και στις επιχειρηματικές διαπραγματεύσεις. Η εικόνα αυτή, όμως, είναι σχετικά πρόσφατη. Για το μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής Ιστορίας δεν υπήρχε καμία κοινή γλώσσα που να εξυπηρετεί τις διεθνείς σχέσεις. Έτσι, οι διερμηνείς εξελίχθηκαν σε αναπόσπαστο κομμάτι της διπλωματίας. Αν και το έργο τους έμενε σχεδόν πάντοτε μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, πολλές φορές ήταν εκείνοι που εξασφάλιζαν ότι δύο ηγεμόνες καταλάβαιναν πραγματικά ο ένας τον άλλο.

Από τους Φαραώ στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Όπως αναφέρει ο πρέσβης ε.τ. και πρώην γενικός γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας Γιώργος Γεννηματάς στο νέο του βιβλίο με τίτλο «*Η δόξα των σαλιγκαριών της Βουργουνδίας & άλλα διπλωματικά παράδοξα*», που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος, οι διερμηνείς υπήρξαν οι «βωβοί μάρτυρες της Ιστορίας». Η παρουσία τους καταγράφεται ήδη στην αρχαία Αίγυπτο, όπου μετέφεραν στους ξένους απεσταλμένους τις αποφάσεις των Φαραώ, ενώ αργότερα απέκτησαν καθοριστικό ρόλο τόσο στη Βυζαντινή όσο και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία του Βυζαντινού λόγιου Δημητρίου Κυδώνη τον 14ο αιώνα. Ως στενός συνεργάτης του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ΄ Καντακουζηνού, διαπίστωνε καθημερινά πόσο δύσκολη ήταν η επικοινωνία με τους απεσταλμένους

της Δύσης, επειδή οι επίσημοι διερμηνείς αδυνατούσαν πολλές φορές να αποδώσουν με ακρίβεια όσα λέγονταν. Κατά τον ίδιο, η αμοιβαία δυσπιστία ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση ενισχυόταν ακόμη και από αυτά τα γλωσσικά εμπόδια.

Το πρόβλημα στο Συνέδριο της Βεστφαλίας

Τα προβλήματα έγιναν ακόμη πιο εμφανή τον 17ο αιώνα, όταν οι διεθνείς σχέσεις άρχισαν να αποκτούν πιο οργανωμένη μορφή. Το Συνέδριο της Βεστφαλίας, που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1644 και 1648 και έθεσε τέλος στον καταστροφικό Τριακονταετή Πόλεμο, συγκέντρωσε αντιπροσώπους από ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη. Στις αίθουσες των διαπραγματεύσεων ακούγονταν λατινικά, γερμανικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά και γαλλικά. Η πολυγλωσσία ήταν τόσο έντονη, ώστε οι ιστορικοί θεωρούν πως υπήρξε ένας από τους λόγους για τους οποίους το συνέδριο δεν πραγματοποίησε ποτέ σε μία ενιαία ολομέλεια. Οι αντιπροσωπείες συναντιούνταν χωριστά, ενώ οι διερμηνείς και οι γραμματείς προσπαθούσαν να γεφυρώσουν ένα σχεδόν χαοτικό γλωσσικό τοπίο. Όπως σημειώνει ο κ. Γιώργος Γεννηματάς, το έργο τους ήταν εξαιρετικά πολύπλοκο, αφού έπρεπε να αποδώσουν όχι μόνο τις λέξεις αλλά και τις πολιτικές αποχρώσεις κάθε δήλωσης.

Ήταν πλέον φανερό ότι η Ευρώπη χρειαζόταν ένα κοινό γλωσσικό εργαλείο. Κανείς όμως δεν μπορούσε ακόμη να προβλέψει ότι η λύση δεν θα προερχόταν από τα λατινικά, που για περισσότερο από μία χιλιετία αποτελούσαν τη γλώσσα της λόγιας Ευρώπης, αλλά από τη γλώσσα ενός βασιλείου που βρισκόταν τότε στην απόλυτη ακμή του: της Γαλλίας.

Το Διάταγμα του Villers-Cotterêts (1539)

Όταν ένα κράτος γίνεται πρότυπο, η γλώσσα του ακολουθεί σχεδόν πάντοτε την ίδια πορεία. Στη Γαλλία για παράδειγμα, η εξέλιξη αυτή είχε αρχίσει πολύ πριν από τον Λουδοβίκο ΙΔ΄. Το 1539, ο βασιλιάς Φραγκίσκος Α΄ υπέγραψε το περίφημο Διάταγμα του Villers-Cotterêts, με το οποίο καθιέρωνε τη γαλλική ως επίσημη γλώσσα της διοίκησης και της δικαιοσύνης σε ολόκληρο το βασίλειο. Μέχρι τότε, τα περισσότερα δημόσια έγγραφα συντάσσονταν στα λατινικά, μια γλώσσα όμως που ελάχιστοι υπήκοοι κατανοούσαν.

Λίγες δεκαετίες αργότερα, η Γαλλία θα κάνει ακόμη ένα βήμα. Το 1635, ο καρδινάλιος Ρισελιέ ιδρύει τη Γαλλική Ακαδημία (Académie française) με αποστολή να προστατεύσει, να κωδικοποιήσει και να εμπλουτίσει τα γαλλικά. Στόχος ήταν να δημιουργηθεί μια γλώσσα ενιαία, ακριβής και απαλλαγμένη από τοπικές διαφοροποιήσεις, ικανή να υπηρετήσει τόσο τη λογοτεχνία όσο και τη διοίκηση, τη

νομοθεσία και τη διπλωματία. Την ίδια περίοδο, η Γαλλία εξελισσόταν στη μεγαλύτερη στρατιωτική και οικονομική δύναμη της ηπειρωτικής Ευρώπης. Όταν το 1643 ανήλθε στον θρόνο ο Λουδοβίκος ΙΔ΄, η διαδικασία αυτή επιταχύνθηκε θεαματικά.

Οι Βερσαλλίες γίνονται το κέντρο της Ευρώπης

Ο επονομαζόμενος «Βασιλιάς Ηλιος» αντιλήφθηκε γρήγορα πως η ισχύς ενός κράτους δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τον στρατό και τα κανόνια του. Εξαρτάται και από την εικόνα που εκπέμπει. Γι' αυτό δημιούργησε τις Βερσαλλίες. Το ανάκτορο ήταν μια ξεκάθαρη επίδειξη δύναμης. Κάθε αίθουσα, κάθε κήπος, κάθε τελετή και κάθε δεξίωση είχαν σχεδιαστεί ώστε να υπενθυμίζουν στους επισκέπτες ότι βρίσκονταν στο ισχυρότερο βασίλειο της Ευρώπης. Οι πρέσβεις που έφθαναν στο ανάκτορο αντίκριζαν την οικονομική ευημερία, την αυστηρή εθιμοτυπία και τη στρατιωτική δύναμη της χώρας χωρίς να τους πει κανείς τίποτα. Φαινόταν όπου κι αν έστρεφαν το βλέμμα. Επιστρέφοντας στις πατρίδες τους, δεν μετέφεραν μόνο τις πολιτικές αποφάσεις του μονάρχη αλλά και τις εικόνες που είχαν αντικρίσει. Σταδιακά, οι ευρωπαϊκές αυλές άρχισαν να αντιγράφουν τα πάντα. Τη γαλλική αρχιτεκτονική, τη γαλλική μόδα, τη γαλλική κουζίνα, το γαλλικό θέατρο, ακόμη και τους τρόπους ευγένειας. Μαζί με όλα αυτά ταξίδευε και η γλώσσα.

Η γνώση της γαλλικής εξελίχθηκε σε απαραίτητο προσόν κάθε μορφωμένου αριστοκράτη. Στη Ρωσία, οι ευγενείς τη χρησιμοποιούσαν τόσο συχνά, ώστε αρκετοί ιστορικοί παρατηρούν πως ορισμένες οικογένειες της ανώτερης τάξης μιλούσαν ευκολότερα γαλλικά παρά ρωσικά. Η αυτοκράτειρα Αικατερίνη η Μεγάλη αλληλογραφούσε στα γαλλικά με τον Βολταίρο και άλλους διανοούμενους του Διαφωτισμού. Στην Πρωσία, ο Φρειδερίκος ο Μέγας συνέγραφε μεγάλο μέρος των έργων του επίσης στα γαλλικά, ενώ ακόμη και στη βρετανική αυλή η γνώση της γλώσσας θεωρούνταν αναπόσπαστο στοιχείο της αριστοκρατικής παιδείας. Όπως επισημαίνει ο πρέσβης ε.τ. Γιώργος Γεννηματάς, πριν ακόμη καθιερωθεί επίσημα στις διεθνείς συνθήκες, η γαλλική είχε ήδη επικρατήσει στις διμερείς σχέσεις πολλών κρατών και χρησιμοποιούνταν ευρέως στις βασιλικές αυλές της Ευρώπης.

Κάπως έτσι, όταν στις αρχές του 18ου αιώνα έφθασε η ώρα να υπογραφούν οι μεγάλες ευρωπαϊκές συνθήκες που θα αναδιαμόρφωναν την ισορροπία δυνάμεων, κανείς σχεδόν δεν αμφισβητούσε ποια γλώσσα θα χρησιμοποιούνταν. Η επιλογή είχε γίνει πολύ πριν πέσουν οι υπογραφές. Το μόνο που απέμενε ήταν να επισημοποιηθεί.

Το Ράστατ και η επίσημη γέννηση της γλώσσας της

διπλωματίας

Στις αρχές του 18ου αιώνα η Ευρώπη βρισκόταν και πάλι αντιμέτωπη με έναν πόλεμο που απειλούσε να ανατρέψει τις ισορροπίες ολόκληρης της ηπείρου. Ήταν ο Πόλεμος της Ισπανικής Διαδοχής (1701-1714), μια σύγκρουση που ξέσπασε μετά τον θάνατο του άτεκνου βασιλιά της Ισπανίας, Καρόλου Β΄, σχετικά με το ποιος θα κληρονομούσε την τεράστια ισπανική αυτοκρατορία, η οποία εκτεινόταν από την Ευρώπη έως την αντίπερα όχθη του Ατλαντικού, την Αμερική.

Υποψήφιος για τον θρόνο ήταν ο Φίλιππος του Ανζού, εγγονός του Λουδοβίκου ΙΔ΄, γεγονός που θα έφερνε την Ισπανία υπό τη δυναστεία των Βουρβόνων. Απέναντί του βρέθηκαν οι Αψβούργοι της Αυστρίας, ενώ η Αγγλία, η Ολλανδική Δημοκρατία και άλλες ευρωπαϊκές δυνάμεις συνασπίστηκαν για να αποτρέψουν την υπερβολική ενίσχυση της Γαλλίας. Έτσι, μια διαμάχη διαδοχής εξελίχθηκε σε έναν από τους μεγαλύτερους ευρωπαϊκούς πολέμους πριν από τους Ναπολεόντειους Πολέμους.

Υστερα από δεκατρία χρόνια συγκρούσεων, οι αντίπαλοι οδηγήθηκαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Η ειρήνη επιτεύχθηκε με μια σειρά συνθηκών με σημαντικότερη τη Συνθήκη της Ουτρέχτης το 1713, ενώ στις 7 Μαρτίου 1714 ακολούθησε η Συνθήκη του Ράστατ, με την οποία η Γαλλία και η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έθεσαν τέλος στις μεταξύ τους εχθροπραξίες και ρύθμισαν τις τελευταίες εκκρεμότητες του πολέμου. Η δυναστεία των Βουρβόνων διατήρησε τον ισπανικό θρόνο, ενώ οι Αψβούργοι απέκτησαν σημαντικά εδάφη της πρώην ισπανικής κυριαρχίας στην Ευρώπη.

Μπορεί η πολιτική σημασία του Ράστατ να ήταν σημαντική, όμως η γλωσσική του σημασία αποδείχθηκε ακόμη σημαντικότερη. Όπως επισημαίνει ο πρέσβης ε.τ. Γιώργος Γεννηματάς, η Συνθήκη του Ράστατ θεωρείται η πρώτη μεγάλη διεθνής συνθήκη που συντάχθηκε αποκλειστικά στη γαλλική γλώσσα. Ήταν η επίσημη επιβεβαίωση μιας πραγματικότητας που είχε ήδη διαμορφωθεί.

Από το Ράστατ στη Βιέννη

Τριάντα τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1748, η Συνθήκη του Ααχεν (Aix-la-Chapelle), που έθεσε τέλος στον Πόλεμο της Αυστριακής Διαδοχής, συντάχθηκε επίσης στα γαλλικά, ενισχύοντας ακόμη περισσότερο το κύρος της γλώσσας στις διεθνείς σχέσεις.

Εκείνο που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ότι η κυριαρχία της γαλλικής δεν θεσπίστηκε ποτέ επίσημα. Δεν υπήρξε διεθνής οργανισμός που να την ανακήρυξε γλώσσα της διπλωματίας, ούτε κάποια διάσκεψη που να επέβαλε τη χρήση της. Η

επικράτησή της υπήρξε ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα ήπιας ισχύος (soft power). Δεν επιβλήθηκε δηλαδή επειδή κάποιος το αποφάσισε, αλλά επειδή όλοι τη θεωρούσαν χρήσιμη, κομψή και κυρίως αναγκαία.

Η πιο χαρακτηριστική απόδειξη ήρθε αμέσως μετά την πτώση του Ναπολέοντα. Το 1814 και το 1815 οι νικήτριες δυνάμεις συγκεντρώθηκαν στη Βιέννη για να ανασχεδιάσουν τον χάρτη της Ευρώπης. Η Γαλλία είχε ηττηθεί και ο πάλαι ποτέ αυτοκράτοράς της είχε εξοριστεί. Θα περίμενε λοιπόν κανείς ότι μαζί με τη στρατιωτική ήττα της χώρας θα υποχωρούσε και η γλώσσα της. Συνέβη ακριβώς το αντίθετο. Οι συζητήσεις, τα σχέδια, οι περισσότερες επίσημες διαπραγματεύσεις και μεγάλο μέρος της διπλωματικής αλληλογραφίας εξακολούθησαν να διεξάγονται στα γαλλικά. Ήταν μια ιστορική ειρωνεία. Οι νικητές των Γάλλων εξακολουθούσαν να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους για να διαμορφώσουν τη μεταναπολεόντεια Ευρώπη.

Στο ίδιο το Συνέδριο της Βιέννης αναγνωρίστηκε ότι οι συμβαλλόμενοι μπορούσαν, εφόσον το επιθυμούσαν, να χρησιμοποιούν και άλλες γλώσσες στις μεταξύ τους συμφωνίες. Ωστόσο, στην πράξη, η γαλλική διατήρησε την αδιαμφισβήτητη πρωτοκαθεδρία της.

Από τα γαλλικά στα αγγλικά

Για περισσότερο από δύο αιώνες η θέση της γαλλικής στη διεθνή διπλωματία έμοιαζε ακλόνητη. Από τις αρχές του 18ου έως τις αρχές του 20ού αιώνα, οι περισσότερες σημαντικές διεθνείς συμφωνίες, η διπλωματική αλληλογραφία και το μεγαλύτερο μέρος των επίσημων διαπραγματεύσεων διεξάγονταν στη γλώσσα του Βολταίρου και του Ρουσσώ. Η μετάβαση στην επόμενη ευρέως γνωστή γλώσσα άρχισε να γίνεται αισθητή μόλις στις αρχές του 20ού αιώνα, όταν άλλαξαν οι ίδιες οι ισορροπίες ισχύος στον κόσμο.

Η Βρετανική Αυτοκρατορία είχε πλέον εξελιχθεί στη μεγαλύτερη αποικιακή δύναμη της εποχής, ενώ μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αναδεικνύονταν σε καθοριστικό παράγοντα της διεθνούς πολιτικής και οικονομίας. Όπως άλλοτε η άνοδος της Γαλλίας είχε οδηγήσει στην εξάπλωση της γλώσσας της, έτσι και τώρα η αυξανόμενη επιρροή του αγγλόφωνου κόσμου άρχισε να μεταβάλλει και τον γλωσσικό χάρτη της διπλωματίας.

Χαρακτηριστικό σημείο καμπής υπήρξε η Διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων το 1919, που ακολούθησε τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μέχρι τότε, οι μεγάλες διεθνείς συνθήκες συντάσσονταν σχεδόν αποκλειστικά στα γαλλικά. Η Συνθήκη των Βερσαλλιών, όμως, καταρτίστηκε σε δύο εξίσου αυθεντικά κείμενα,

ένα στα γαλλικά και ένα στα αγγλικά. Ήταν η πρώτη φορά που η αγγλική απέκτησε επίσημα ισότιμη θέση σε ένα τόσο σημαντικό διεθνές κείμενο, αντανakλώντας τη νέα πραγματικότητα που διαμορφωνόταν στη διεθνή πολιτική.

Η εξέλιξη αυτή συνεχίστηκε και τις επόμενες δεκαετίες. Στην Κοινωνία των Εθνών, η ίδρυση της οποίας αποφασίστηκε επίσης το 1919, τα γαλλικά και τα αγγλικά αναγνωρίστηκαν ως επίσημες γλώσσες εργασίας. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν ιδρύθηκαν τα Ηνωμένα Έθνη, το γλωσσικό καθεστώς μεταβλήθηκε και πάλι. Σήμερα ο ΟΗΕ διαθέτει έξι επίσημες γλώσσες. Αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, ρωσικά, κινεζικά και αραβικά, με τις δύο πρώτες να χρησιμοποιούνται κυρίως ως οι γλώσσες εργασίας, αν και τα αγγλικά έχουν πλέον εξελιχθεί στο κυρίαρχο μέσο επικοινωνίας.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η γαλλική έχασε τη σημασία της. Εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις βασικές γλώσσες της διεθνούς διπλωματίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και πλήθους άλλων οργανισμών. Σε πολλές περιπτώσεις, τα γαλλικά διατηρούν ακόμη ιδιαίτερο συμβολικό και νομικό κύρος, ενώ αρκετοί διπλωμάτες συνεχίζουν να τα θεωρούν απαραίτητο εργαλείο της επαγγελματικής τους κατάρτισης, αλλά τα αγγλικά μιλούνται παντού, σε κάθε πτυχή της ζωής. Το εάν θα συνεχίσουν μένει να φανεί. Θα εξαρτηθεί από το εάν και κατά πόσο θα έχουν την πρωτοκαθεδρία στον κόσμο οι Ηνωμένες Πολιτείες ή εάν μελλοντικά θα αναδυθούν ή θα γιγαντωθούν ακόμη περισσότερο άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα η Κίνα. Αλλά ακόμη κι αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, δεν θα συνέβαινε από τη μία στιγμή στην άλλη.

Πηγή: [Η Καθημερινή](#)